

צומת השרון 24.2.06

ביצת הבאסה: חטיבת יד גיורא אימצה את המקום. חלק גדול מהטבע ייעלם, חלק ישומר, הפארק בדרך

סיפורים מהשלולית

ביום שישי שעבר נערך בביצת הבאסה בהרצליה אירוע להכרת המקום, עבור תושבי האזור. העירייה מתכננת במקום פארק עירוני גדול, במסגרתו ישומר חלק קטן משטח הביצה, שגם כך ננסה פעמים רבות בעבר. קבלו את התכנית, את המתנדבים, את החומכים, ורשמים מביקור במינית טבע ייחודית המצויה מתחת לאף

צילום עדי ליון

התלמידים על היעת והתלבוזי. הארנון

צילום יד גיורא

יעקב ארנון מילים עלים חדרו. סמחה המאפה

עידו ליבן

"תמיד ראינו את המקום תוך כדי נסיעה. מעור לם לא ירדנו הנה, ועכשיו אנחנו מגלים עולם חדש", מספר בצלאל ויג, תושב הרצליה זה 25 שנה, שעה שבתו, תלמידה לחטיבת הביניים יד ניראם בהרצליה, מסבירה לתושבים אחרים על הרפניה, תהיטו, השקשק, ויצורים זעירים אחרים החיים במימי בריכת החורף שבבאסה.

ביום שישי האחרון ערכה במקום היחידה לאיכות הסביבה בעיריית הרצליה, בשיתוף עם חטיבת הביניים ים, אירוע להכרת אתר ביצת הבאסה (אבוס בערבית), עבור תושבי העיר. על אותו שטח עצמו מתכננת העיר רייה להקים פארק עירוני גדול שרק חלקו יוקדש לשימושי הנוף הטבעי. הביצה הטבעית והמרתקת הזאת כבר נגנזה בעבר, סבלה וסוללת מעבריניים המשלייכים בה פסולת בניין, ובעתיד אמור להיגנז ממנה שטח נוסף, הנחלם במקביל, וישמר חלק אחר.

תלמידי כיתות ח' וט' העניקו הסבר על הגייאוגרפיה של האזור, ויזרו את מגוון עופות המים המבקרים בבריכה וסיפרו על תולדות המקום. לפי סקר השורן, שערך עמית מזרלטו, העמק רחב הידיים שבין שני רכסי הכורכר שימש כבריצה עוד מקדמת דנן, ולימים נקרא גם "בריכת קטוריה", לשלצורך ניקווה נכרה בתקופה הבינאית שית אחד מפעלי המים המשימים ביותר ביישראל – ניקבת הרצליה. 165 מטרים מתחת לגבעת הכורכר, המכונה "גבעת המשטרה", הפי רידו בין פתחה המזרחי של הניקבה, עד זמן לא רב כסמוך למפגש רחוב המסילה עם רחוב המנהרה, לבין פתחה המערבי, אותו ניתן לראות עד היום ליד תחנת האוטובוס בצומת אכרדיה בכביש 44. החורף כ-1,300 שנה מאוחר יותר זכתה שוב הניקבה לעדנה, כאשר המשפחות הראשונות עלו על ארמות הרצליה ב-1925 והעניקו עדיפות מיוחדת לניקוח הביצה שאיימה בהפצת הקרחת. בתום מבצע מפרץ שבו ניקוה הניקבה מאבנים ומסחף החולות, החלו המים זורמים מערבה. האדמה במ' קום התגלתה כראויה לגידולי תבואות וירקות, והקרקע עובדה משך תקופה מסוימת, ככל הנראה עד שנות ה-80 (בחלק הצפוני עדיין קיימים שדות קקלאים), ובכל זאת, בכל חורף, עד היום, התמלאה שוב ביצת הבאסה מים, כאילו להוכיח שהיא כאן כדי להישאר.

אתר רבייה

הפסקת העיבוד החקלאי הביאה להתחדשות של הצמחייה הטבעית הכוללת מינים של צמחי שוליות, דוגמת אנגון ימי, בצעוני מצוי ועטייית גית קצה, ואף מינים נדירים, כמו דמסון כוכבי ניי, נענת הכרויים ובוציץ סוככני – מין מוגן בסכנת הכחדה בישראל. בנוסף מהווה הבריכה אתר רבייה חשוב עבור דוידיים, כמו הקרפדה הירוקה והאילנית המצוייה, ולפי טענות מסוימות גם שני מינים הנמצא

אים על סף הכחדה בישראל: טריטון הפסים ותפירית עין החתול. אך אולי האטרקטיביים מכולם הם העופות אשר מעבירים בבאסה את עונת החורף – שחפים, אפופות, ברווזים, מגלנים ואף דוריסים.

כיום הבאסה היא בריכת החורף הגדולה ביותר בשורן הדרומי ובין הגדולות בארץ, בשורה אחת עם אתרים כמו בריכת דורה בנתניה, בריכת רייברטס ליד אשדוד ובריכת יער ליד חדרה. בסקר השטחים הפתוחים שביצעה היחידה לאיכות הסביבה בעיריית הרצליה במהלך שנת 2003, זכתה הבאסה בדירוג הרגישות והערכיות הגבוה ביותר, יחד עם אפולוניה, נוף ים ותל מיכל, ואף על פי כן היא סובלת הונחה קשה זה שנים. רחוק מהעין, אך קרוב לבית, נוהגים עבריינים להשליך במקום הדרי פסולת בניין ופסולת תעשייתית. גם קניון שבעת הכוכבים, מגרשי הכרדורל והקאנטרי קלאב צמחו ועלו מתוך מה שהיה פעם שטח ביצות. שלוותו הצפונית של כביש 20 (נתיבי אילון) הוסיפה וביתרה את השטח לאורכו, אבל בכך זה לא נגמר. הבשרה האחרונה נושאת את השם "פארק הבאסה". הפעם, בניגוד למעבר כות הקודמות במחזה, גולת הכותרת היא רווקא שימורו של חלק מהשטח כטבעי. אבל רק חלק.

רק 45 דונם טבעי יישארו

תכנית הר/1941 מייעדת שטח בן 720 דונם לפארק עירוני, "מתוכנן 560 דונם מוגננים בלבד", אמרת יעל גרמן, ראש עיריית הרצליה, "והיתר רכיים, שכלי אופניים, מבני שירותים". מתוך שטח זה יוקצו 45 דונם עבור נוף המים של בריכת החורף, לא מעט בהשראת "פארק השלר לית" הנתנייתא אשר לגדות בריכת דורה.

ובינתיים בשטח, באותו סויר, חוזר פרופסור אביטל גזית מהמחלקה לזואולוגיה באוניברסיטת תל אביב מגיחה נוספת לבריכה במגפיים גבוהים, סרביל פלסטיק אפור, והוא אחוז ברשת גדולה ונראה כמוצא שלל רב. "בריכת החורף היא 'הסנינרלה של גופי המים'", הוא מסביר. "למסתכל הלא מיומן היא נראית מלוכלכת, עכורה והוא חושב 'מה יחיה שם?'. אבל כשעל דים להביט מקרוב, מגלים עולם בעלי חיים שלא קיים בשום מקום אחר". פרופסור גזית משמש כיועץ אקולוגי לעיריית הרצליה, כלומר, הסנינר גור הרשמי של הרפניה, הברווזים והקרפדות בצוות התכנון של הפארק.

45 דונם הם פחות מעשיית מהשטח המירי עד לפארק. אין בכך בניעה?
"אני שבע מאבקי שמירת טבע, ולמדתי שב'רצות הכל, יש סיכוי גדול להפסיד הכל. יש צורך להתפשר ואני רואה בזה מינימום. אמנם הבריכה תהיה פחות אטרקטיבית גם לציבור, אבל עדיין תשמש את הדור הצעיר בהכרת הטבע ולו בזכות הרנימיקה המהירה של התהליכים הטבעיים בבריכת החורף."

פרופ' גזית ממשיך ומסביר על המחויבות להגן על ערכי הטבע במסגרת הפארק, במקום כשמורת טבע מוכרת: "שמורות טבע נמצאות תחת חוקים וכללים שלא יכולים להשתלב ביתר עם פארק. ויהו צורך לתכנן את הציבור, ובמידת תקופה היבשה, שלא יתחילו לכסח, למשל. חשוב להרגיש שבעלי החיים היחידים נמצאים בה שטח שברוכה החורף היא גוף מים עונתי". ויאל חזירה, תושב הרצליה ואיש מפלגת הירוקים, אשר מעורב גם הוא בתכנון הפארק, מבייח למעול להוצאת צמחים אשר אינם שייכים למקום, "בעיקר האקליפטוסים והשיטה המכתי לה. אך החישג הגדול ביותר הוא שלא תהיה גישה למים. תעלות הניקוח יהיו פתוחות לטובת מעבר בעלי חיים ויבואו למקום צמחי ארץ ישראלי".

מורכבים של חזירה ושל רדור עורא, מועמד ברישית הירוקים בבחירות הקרובות לכנסת, מתקבל הודעה שהתכנית לפארק כלל אינו מוגדרת. "הכוונה שלנו שיהיו לפחות 100 דונם כשמורת טבע – זו הודישה שלנו, והפארק יהווה מזה". במאמר 2004 קיימו הירוקים סויר במקום בהשתתפות ראש העירייה, יעל גרמן, ובכירים נוספים בעירייה, וכך הביאו לביטולה של תחרות מוסרית בשטח הבאסה, מחשש לפגיעה בערכי הטבע הייחודיים.

בזמנו ניסיתם גם לקדם הבניה של שמורת טבע בבאסה. האם הרעיון נזנח?
"אנחנו עדיין מנסים וחושבים שזו הדרך, אבל יש בעיות בגלל בעלות על קרקע ועניינים פרוצדורליים. הטבע יישמר גם כמסגרת הפארק".

אם כך, לא הייתם מעדיפים ששטח לשמר את המצב הנוכחי?
"האפשרות אפשר להכריז על כל השטח כשיי

מורת טבע – זה המצב האופטימלי. אולי בקונסולציה אחרת זה היה קורה, אם היינו מודעים לעניינים האלה לפני 20 שנה. מעבר לכך, ברור לכולם שחלק מהאזורים שמשלבים בכיזה יהיו בששנות מסוימים מוצפים. האזור חשוב מבחינה הידרולוגית והפארק מתוכנן כדי לספוג מים".

בתי השפט

ואולם נראה שהזון אחרית היוםים עורנו רחוק. בעוד תלמידיו חטיבת הביניים מבוססים בבין וצופים במשקפות, הקרב על 70 דונם, עשירי רית משטחו המתוכנן של הפארק בחלקו הצפוני, מתנהל בזירת כתי המשפט וועדות התכנון זה יותר מעשור. אמנם העבודות על חלקו הדרומי של השטח הקרוי "שלב א" כבר החלו, אך בינתיים התהליך כולו מתעכב בשל תביעה שהגיש בשבוע שעבר עורך הדין עורר ישראלי, המייצג 344 בעלי קרקעות. "חלק גדול מהם רכש את הקרקע עוד ב-1930", הוא מספר, בתביעה, מהגידולות ביותר שהונשו אי פעם בעניין ירדית ערך קרקע, תובעים בעלי הקרקעות 150 מיליון שקל מהוועדה המקומית, אם לא התקבל הכניתם להקמת פארק קטן יותר, על שטח של 650 דונם, ולצדו שכונת מגורים בת 1,400 יחידות דיור עבור בעלי הקרקעות.

על לקחתו מספר ישראלי: "מהיום הראשון אטרו שהם רוצים פארק. הוויכוח הוא על שיעור הפגיעה בערך הקרקע, והאלטרנטיבה שאנחנו מציעים הגיונית יותר, מפני שלעירייה זה אין מקורות מימון להרפתקה הזאת". סגנר טוענת גרמן: "אנחנו מוכנים היום לשלם פיזי על סכום של 24 אלף דולר לדונם, אבל זה לא לגיטימי שמי שטונה קרקע בעלת ייעוד חקלאי יודיע ששוכנים את הייעוד הזה לפארק, שיהיו

לו אשלויות או תכניות להפוך אותה לקרקע לבנייה".

האירוע שנערך ביום שישי הוא חלק מפרויקט של חטיבת הביניים יד ניראם, במסגרת החכמת הארצית "אמץ אתר" של המשדר לאיכות הסביבה. "היוזמה הגיעה מרכזת היוגור וההורכת בר חזרה לאיכות הסביבה בעירייה", מספרת ליאורה קורן, מורה לשל"ח כיתת הספר, "והיא חיברה ביני ובין שלומית ליפשיץ (ומתרכזת לטיפוח ציר פורז בר בתצר הבית, ע"ל)". קודן מספרת שלפירי יקט התניסה קבוצה של 30 תלמידים מתעניינים, אשר הצליחו להפתיע אותה במידת הרצינות שבה לקחו את הנושא: "בהתלה הגיבו במין צחק, אך כשהגענו למסוף יום אחד כשהיה כפור איסיים, הם התיישבו עם המחברות ועברו ואני הייתי בהלם". יתר על כן, משתחרר לבית הספר, התחילה התעניינות גם בקרב תלמידים נוספים אשר ביקשו להצטרף. לעינתם, בקרב המורות נרשמה התלהבות פחותה בהרבה. מצרי חזרה להגעה של מאות אנשים, התעשתה קורן והכינה את תלמידיה לעשרות. ובכל זאת גם מספר 68 איש, הודיעה ללא היסוס כי היא רואה בכך הצלחה.

"התלמידים לא מאוד מביינים את הפארק המ' תוכנן", אמרת קודן. "היבה מהם פעם ראשונה כאן, אבל אנחנו רוצים להנגד אותם שיתייחבו לסביבה, ואנו מקווים להביא לסאן בעתיד גם בתי ספר יסודיים. מתוך תקווה שכשיקראו בעיר תונים על המקום, יוכלו להבין על מה מדובר". ביחידה לאיכות הסביבה ובחטיבת הביניים נטבי עם תקווה שתיווצר מסורת שנתית של אירועים מסוג זה, אך בינתיים גם היוזמה להצבת שלט הסביבתיים במקום נלקעה לסנך הביוקריטייה. בצלאל ויג מסרב לנקוט עמדה "אני רוצה שיהיה לתועלת הציבור. לפי רעיון צריך להשאיר במה שיותר טוב

עין, אבל אי אפשר לפגוע בכים של מישוה, אם זה השטח שלו. מי אני שאניגור לו מה לעשות?".

1,400 או 40 אלף

חזון תכנית הפארק, מסכמת גרמן, נהגה עוד ב-1974 על ידי ראש העירייה אז, יוסף נבו, על שטח של אלף דונם. אך התכנית אושרה על ידי המועצה הארצית רק בשנת 2001. גרמן: "כדיין בתביעה שהוגשה בזמנו נגד התכנית, קבע השופט גרמן כי פארק הוא אינטרס ציבורי, ולכן בכל מקרה כזה, כאשר זכות הקניין נפגשת עם זכות הציבור, יש להעדיף את זכות הציבור". לענתה, 85 אחוזים מהתובעים היום קנו קרקעות בבאסה אחרי 1974 הלקם אף אחרי שנת 2001, "אף שכבר בשנות ה-80 פרסטה העירייה מודעות כי כל מי שוקנה בבאסה, שם את כספו על קרן הציבור".

על שאלת מקורות המימון, עונה גרמן: "יש לנו 64 חלקות שנמצאות במסילה, שאנחנו מצידיכים שנקבל בתמורתן בין 12 ל-15 מיליון דולר, וזה מיועד לתשלום הפיצויים". הפארק כולו יפיתה לאורך שנים רבות בשלד שה שלבים, מדרום לצפון. בחודש הבא תפרסם העירייה מכרז לעבורית הפיתוח שאמורות להתחיל במאי ולהסתיים בסוף שנת 2007. בניגוד לחלק המרכזי של שטח הבאסה, אשר מתוכנן להישמר כטבעי, החלקים הדרומי והצפוני המלי צו לשימור במסגרת פארק עירוני. למרות זאת, מתעקשת גרמן: "אין שם כלום – זה מלא כובל". גרמן מוסיפה: "אתה לא עושה בשביל 1,400 משפחות שכונת מגורים וגוול פארק מיד 40 אלף תושבים. בכל מקום שאפשר יהיה להפקיע שטח לייזוק, אני אעשה את זה. זה עניין של כסף".